

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző: *Pásztor Bertalan*

Cím: *"Ha ez a szobor egyszer megindul"*

Forrás: *Ujság*

Ujs
(Hely)

1942 III. 21
(Idő)

(Köt. v. füz.)

Osztályozás

Tárgy

92

Hely

Tisza Kálmán

Idő

"1942"

Személy

„Ha ez a szobor egyszer megindul”

Tisza Kálmán szobrának története

Nagyvárad, március 20. (Az Ujság alkalmi tudóstíjójától.) Pár nap múlva negyvenedik évfordulója lesz, hogy Tisza Kálmán, a nagy magyar államférfi örökre lehunyta szemeit és a geszti kriplában kapott örök nyugvóhelyet. Nemes alakját a kegyelet érce öntette s ezt a szobrászati remekművet ideiglenesen Csonka-Bihar megye székhelyének, Berettyóujfalunak a piacán helyezték el.

A visszacsatolt és megújított magyarságában erőteljesen kibontakozó Nagyvárad, Biharország igazi székhelye, most hazavárja nagy szülöttének, Tisza Kálmánnak, ezt a szobrát, a készülő Szent László-hét programjának keretében.

Megindul a gyűjtés

Bihar megye törvényhatósága az 1902. évi nyári közgyűlésén áldozott az elhunyt Tisza Kálmán emlékének s ez alkalommal elhatározta, hogy megörökíti az emléket; szükségesnek tartja, hogy Bihar megye és Nagyvárad városa együttesen létesítse az emlékművet.

Szunyogh Péter alispán átírt a városhoz a közgyűlési határozat értelmében és Nagyvárad törvényha-

tósági bizottsága készséggel csatlakozott a tervhez, mely nagy fiának és husz éven át volt országgyűlési képviselőjének emlékét szolgálja. A két törvényhatóság által kijelölt közös bizottság vette a kezébe a további teendőket, gyűjtőíveket bocsátott ki s már az első létező jelentős összeg volt együtt a nemes célra. Az első aláírók: Markovits Antal, Lovassy Ferenc, Bölöny József, Károlyi Gyula gróf és Könygszarter Hermann báró valamennyien 500 koronát jegyeztek, Tóth László és családja 800 koronát írt alá, gr. Almásy Dénes 400, br. Rosner Ervin 300 koronával szerepelnek az aláírók közt, de igen sok a 200 és 100 koronás aláíró a megye és a város politikai és honorációr társadalmából. Az Országos Szabadelvű Pártkör felszámoló bizottsága jelezte az alispánnak, hogy a 4200 koronás pénztári feleslegüket a szoboralkotás céljaira ajánlják fel. Még az ellenzéki seregűkről híres bihari fészkek is készséggel áldoztak a nagy államférfi emlékének megörökítésére.

Eppen ennek az általános gyűjtési akciónak a kellő lebonyolítása a közigazgatás formáin keresztül éveket vett igénybe, de az 1911.

éoben már 50.345 korona volt együtt, úgyhogy a megyei közgyűlés most már a szobor felállítására iránti lépések megtételét határozta el.

Meghirdetik a pályázatot

Összeül a közös szoborbizottság és a szobor helyéül a Tisza Kálmán-teret jelölik ki, közelebről ama részét, mely a Tisza-ház előtt van és pedig azért, mert egyrészt a nagynevű államférfi emlékművének elhelyezése legméltóbb a nevére már elnevezett és közvetlenül a szülőháza előtt elterülő helyen lehet, másrészt pedig tekintettel Nagyvárad város térszoványaira, ez a hely a legalkalmasabb arra, hogy a felállítandó szobor megfelelő hatással érvényesüljön. Elhatározzák a pályázat kiírását 1912 október 1. határidővel. Kilenc pályamű érkezett, melyeket a Szépművészeti Múzeumban közszemlére állítottak ki. Az illetékes zsűri csak hármat tartott alkalmasnak és ezek alkotóit, Szentgyörgyi Istvánt, Pásztor Jánost és Margó Edét, aki Pongrácz Siegfrieddel együttesen dolgozott, újabb szűkebbkörű pályázatra hívta fel. A szoborbizottság 1913 nyarán Budapesten együttes ülést tart, hogy

most már véglegesen döntsön az elfogadás tárgyában. Megvitatják a három újabb pályamunkát és mindháromat jónak tartják, de a többség mégis a Szentgyörgyi István művének elfogadását mellett nyilatkozik meg. Pásztor Jánosnak és Margó Edének 1000—1000 korona pályadíjat szavaznak meg munkájukért.

Öntődében a szobor

Szentgyörgyi István elfogadott műve egy hét méter széles, négy méter magas alapzaton másfélszeres nagyságban, férfiúi élete erőteljességében, ülő alakban örökíti meg Tisza Kálmánt. Lent, oldalt az igazság és tudomány szimbolikus, érdekesen karakterizált női és férfiúi mellékalakja teszi teljessé az alkotás igazi művészi hatását.

Megkölik a szerződést a művészettel: 50.000 korona tiszteldíj ellenében 1915 május 1-ig köteles a szobrot elkészíteni. Szentgyörgyi nagy ambícióval lát neki a mintázásnak, de közbejön a világháború, mely megakasztja az akciót. Szentgyörgyi elkészül a modellel és már el is szállítatja a Vignalli-féle öntődébe, ám be kell vonulnia katonának s nem tudja a további lépéseket megtenni. A vármegyei és városi közigazgatásra is súlyosabb feladatokat ró a hadállapot, sem hogy szoborfelállítási ügygel foglalkozhatnának.

Újabb Tisza-szobor akció

Gr. Tisza István tragikus elmulása után Csonka-Bihar vármegye törvényhatósága mozgalmat indított, hogy országos gyűlés révén egy Tisza István-szobor létesüljön Berettyóujfaluban. Meg is indul a gyűjtés biztató kezdettel, amikor dr. Beöthy László nyug. kereskedelemügyi miniszter, fejsőházi elnök, a megye nagy fia, lejön Berettyóujfaluba és meggyőzi a megye urait, hogy nem szolgálják hiszen gr. Tisza István intencióit, ha előbb az ő szobrának felállításáról gondoskodnak és nem az apjáérol. Közben Szentgyörgyi István szobrászművész már a Képzőművészeti Főiskola tanára, kormányfőtanácsos, levelet intéz dr. Fráter Lászlóhoz, a megye alispánjához és figyelmebe ajánlja a már régen készen álló szobrot, amelyet most már csak a talapzat és felállítási költségek terhelnének, hogy felavatható legyen.

Dr. Fráter László alispán nyomban hozzálát az ügy újrafelveteléhez, felkéri dr. Medvigy Gábor budapesti ügyvédet (jelenleg a nagyváradi királyi Tábla tanácselnöke), hogy nézzén utána a Vignalli-telepen a Tisza-szobornak. Dr. Medvigy Gábor a Biharok és Nagyváradok Budapesti Szövetségének lelkes tagja szívesen teljesíti a kérést és a megejtett szemle után részle-

tesen beszámolt az alispánnak a látottakról. A szobor valóban kézen áll, méltó a céljához és meg lehet tenni az intézkedéseket az elszállíttatása iránt. Dr. Fráter László alispán a legközebbi közgyűlésen javaslatot tesz, hogy a készen álló Tisza Kálmán-szobrot szállítsák Berettyóújfaluba, ott ideiglenesen állítsák fel, a szükséges költségeket a Tisza István-szoboralapból előlegezzék, 4000 pengőt pedig a Budapesten létesítendő Tisza István-szobor céljaira szavazzanak meg és hasonló állásfoglalásra keressék meg a társtörvényhatóságokat.

A szoborleleplezés

Br. *Feilitzsch* Berthold, Csonka-Bihar megye főispánja az 1928 őszi közgyűlésen elnöki megnyitójában ünnepies hangulatban bejelentette, hogy elérkezett az ideje borosjenői Tisza Kálmán szobra leleplezésének. Az ő alakját, jellemét, hosszú politikai működésének jelentőségét és Bihar megyéhez fűződő viszonyait ismertetni a felaválás hivatalos szónokának lesz tiszte.

A leleplezési ünnepély 1928 szeptember 23-án, vasárnap, Berettyóújfaluban országos érdeklődés mellett folyt le. A szobrot igen kedvező perspektívában, az új községi háza előtti téren állították fel, a díszsátorban az országos és megyei előkelőségek foglaltak helyet.

Dr. *Miskolczy* Pál közjegyző, kormányfőtanácsos mondotta el nagy felkészültséggel felépített, Tisza Kálmán államférfini nagyságát plasztikusan méltató ünnepi beszédét, melyet gyakran szakított félbe a közönség tetszésnyilvánítása.

Azután a koszorúk elhelyezése következett. A kormány nevében *Scitovszky* Béla belügyminiszter, a felsőház nevében dr. *Beöthy* László, a tiszántuli ref. egyházkerület képviselőjében dr. *Baltazár* Dezső ref. püspök tették le koszorújukat méltó szavak kíséretében. Koszorút helyeztek még el: dr. *Darkó* Jenő egyetemi rektor (debreceni Tisza István-egyetem), *Mikecz* Lajos (Szabolcs megye), dr. *Streicher* Andor alispán (Szatmár megye), dr. *Fráter* László alispán (Bihar

megye), *Horánszky* Lajos (Tisza István Társaskör), *Szilárd* Zoltán (Vitézi Szék), dr. *Hoványi* Béla (Bihariak és Nagyváradiai Szövetsége) és a különböző községi képviselők is.

Az ünnepi banketten *Scitovszky* Béla belügyminiszter Tisza Kálmán erkölcsi nagyságát dicsőítve, Bihar megye fejlődésére mondott pohárköszöntőt. Dr. *Hoványi* Géza pedig a szobormű alkotóját, Szentgyörgyi Istvánt éltette.

★

Tisza István gróf szobrának létesítése iránt Bihar megye törvényhatósága indította meg a mozgalmat, ez azonban később beletorkolt abba az országos akcióba, amely a nagy államférfi szobrának Budapesten leendő felállítását célozta. Hogy azonban gr. Tisza István emléket Bihar megye akkori székhelye is megörökítse, az éppen akkoriban elkészült, új és különösen felszerelt berettyóújfalusi megyei közközházát Tisza István gróf nevével nevezték el.

★

Dr. *Miskolczy* Pál, Tisza Kálmán szobrának avató szónoka, mikor a lepel lehullott, ezeket mondotta:

— Ez az ércalak édes hazánknak, az erős, gazdag, boldog Magyarországának a szimbóluma. Ha ez a szobor egyszer innen, ideiglenes helyéről megindul kelet felé, a sokaság gallyakkal szórja tele az utját és hozsannát kiált...

Vitéz dr. *Nadányi* János, Bihar megye jelenlegi alispánja és dr. *Soós* István Nagyvárad jelenlegi polgármestere már megtették a kellő közigazgatási intézkedéseket, hogy a szobor szakszerű leszerelése, Berettyóújfaluból Nagyváradra való hazaszállítása és felállítása megtörténhessenek.

Tehát megindul a szobor és Szent László városának hatalmas hozsannája fogja fogadni, melynek tisztaságát, erejét sehogyse gyengítheti az az igaztalan, diszharmonikus hang, amely legutóbb a Tisza Kálmán igazi nagyságát teljesen félreismerő oldalról hangzott fel, de elfogadásra sehol sem talált.

Pásztor Bertalan